№ 130 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 14 — 1900 — ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 14 № 130

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վտանգաւոր դաշնակցութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Մատենագրութիւն. Նամակ Շուշուց. Նամակ Ղազախի գաւառից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Չինական գործերը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Պարիզից.

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

—

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում ներկայումս տեղի ունի մի կատաղի և անխնայ կռիւ խոշոր դրամագլուխների այն դաշնակցութեան դէմ, որ յայտնի է *տրէստ* բառով: Խոշոր դրամագլուխները, որոնք զբաղված են որոշ արդիւնագործութեամբ, օրինակ, պղնձի հանքերի շահագործութեամբ, նաւթի արդիւնաբերութեամբ, բամբակեղէնի մշակութեամբ, սառուցի պատրաստութեամբ միանում են միմեանց հետ յայտնի պայմաններով և կազմելով մի ուժեղ դաշնակցութիւն, իրանց ձեռքն են առնում ամբողջ վաճառանոցը և այնուհետեւ ազատօրէն կարգադրում ապրանքների գները իրանց ցանկութեան համաձայն: Դրամագլուխների այդ դաշնակցութիւնը, դառնալով անխորտակելի մի ոյժ, խժռում, ջարդ ու փշուր է անում բոլոր մրցող մանր դրամագլուխները և հաստատում *մենավաճառութիւն* արդիւնագործութեան մէջ:

Դրամագլուխների դաշնակցութիւն կազմելու շարժումը նկատվում է ամբողջ Եւրոպայում և Ռուսաստանի մէջ, բայց ամենից խիստ և ընդարձակ կերպով նա արտայայտվել է Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում, ուր շատ արդիւնագործութիւններ արդէն ընկել են դաշնակցական կապիտալիստների ձեռքը: Արդիւնքների գները սկսել են բարձրանալ, մրցութիւնը ընկճվել է, սպառողները դարձել են կապիտալի հլու հպատակներ և անկարող են մաքառել նրա հրամանների դէմ: Ամբողջ երկրի մէջ այնքան սաստիկ սկսել է զգացվել տրէստների գործունէութեան ճնշող ազդեցութիւնը, որ առաջիկայ պարլամենտական ընտրութիւնների առիթով առաջ՝ մղվող կուսակցական բոլոր ծրագիրների մէջ մտել է *տրէստների դէմ օրինագիծ մշակելու* խնդիրը:

Ապագայ օրինագիծը, որի մասին խօսում է ամբողջ ամերիկական մամուլը, որի վերաբերութեամբ կազմվել են և կազմվում են ընդարձակ հանրապետութեան բոլոր մասերում գիտնական ժողովներ և հասարակական միտինգներ, յարուցանում է անվերջ վիճաբանութիւններ: Բանն այն է, որ այդ օրինագիծը, խանգարելով տրէստների կազմութեանը՝ չը պէտք է վնասէ ընկերակցութիւններ կազմելու գաղափարին: Ընկերակցութիւններ աշխատողների և սպառողների, մանր արդիւնագործողների մէջ ոչ միայն վնասակար չեն, այլ և շատ ցանկալի են: Օրինագիծը պէտք է իր ձեւակերպութիւնների մէջ կարողանայ զանազանել վնասակար ընկերակցութիւնները անվնասներից: Գործնական կեանքի մէջ այնքան էլ հեշտ չէ գտնել այդ սահմանները և միշտ կարող են տեղի ունենալ մեծ թիւրիմացութիւններ:

Ամերիկայի մէջ սկսած շարժումը արձագանք է գտնում և եւրոպական երկիրներում: Օրէնսգէտները և տնտեսագէտները ուշի ուշով հետեւում են Միացեալ-Նահանգների մէջ տեղի ունեցող համազգային պայքարին: Ամերիկական խոշոր կապիտալների ազդեցութիւնը երեւում է նոյն իսկ այնպիսի երկիրներում, ինչպէս է Կովկասը: Թէ նաւթի, թէ պղնձի, թէ բամբակի, թէ բրդի և թէ ուրիշ արդիւնագործութիւնների մէջ խոշոր կապիտալի բռնած դիրքը ազդում է այդ արդիւնքների միջազգային գների վրա և արձագանք է գտնում մեր երկրում: Այդպիսով Ամերիկայի մէջ սկսված կռիւը խոշոր դրամագլուխների դաշնակցութեան դէմ դառնում է հետաքրքրական ամբողջ աշխարհի համար և նրա յաղթանակը գոհութիւն կը պատճառէ ամենուրեք:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Թէ որքան մեծ աղէտ էր Ախալքալաքի երկրաշարժը, այդ երեւում է նրանից, որ մինչեւ այժմ, չը նայած տեղական եւ գլխաւոր կոմիտէների եռանդուն գործունէութեան, դեռ չեն չափվել երկրաշարժի պատճառած բոլոր աւերմունքները: Ներկայումս, ինչպէս յայտնի է, նոր տներ են շինվում գիւղացիների համար: Սկզբում ամենքին թւում էր, թէ տների հարցը դժուարութիւններ չի առաջացնի եւ մանաւանդ մեծ ծախսեր չի պահանջի: Գտնվում էին—մենք պիտի այս էլ խոստովանենք—այնպիսի մարդիկ, որոնք, շլացած ախալքալաքցիների օգտին հաւաքված առատ նուէրների քանակութիւնից,ասում էին թէ արկածեալներին տուած է աւելի շատ, քան հարկաւոր էր, թէ Ախալքալաքի գաւառի գիւղացին նոյն իսկ գոհ պիտի լինի, որ բնութիւնը նրան պատժել է, քանի որ նա այժմ լաւ կապրէ քան երկրաշարժից առաջ: Բայց «Кавказъ» լրագրի թղթակիցը, որ նոր է այցելել երկրաշարժից վնասված գիւղերը, ասում է.

Որքան մեծ աշխատանքներ կան եւ դեռ առջեւում որքան նեղութիւններ կան: Քսան եւ հինգ գիւղում, որոնք ցրված են հարիւր վերստից աւել մի տարածութեան վրա, պէտք է շինել մօտ 800 տներ իրանց բոլոր տնտեսական պատկանելիքներով: Այնպիսի գիւղեր, ինչպէս են Մերենիա, Բէժանօ, Իխտիլա, Բալխօ, Մեծ եւ Փոքր Սամսար եւ Գոմ գիւղի մի մասը, պէտք է տեղափոխել նոր տեղեր, որովհետեւ եթէ մաքրել նրանց աւերակների այն կոյտերից, որոնք կան այժմ, հարկաւոր կը լինի երկու-երեք տարի աշխատել, որ կարելի լինի նոր շինութիւններ կառուցանել: Իսկ նոր տեղեր նշանակելը, այդ գիւղերը տեղափոխելու համար՝ այնքան էլ հեշտ չէ. առանց այդ էլ հողերի պակասութիւն եւ աղքատութիւն է երկրաշարժից վնասված տեղերում, ուր մի արտի իւրաքանչիւր կտորը հարկաւոր է լինում նուաճել ժայռերից ամենամեծ դժուարութեամբ: Այդպիսի պայմանների մէջ հեշտ չէ համոզել գիւղացիներին, որ իրանց վարելահողերի մի մասը տան շինութիւններ կառուցանելու համար եւ վարձատրեն իրանց այն համագիւղացիներին, որոնց հողաբաժինների վրա շինութիւններ կը կառուցվեն:

Նոր տեղերում գիւղ հիմնելու համաձայնութիւն տուել են մինչեւ այժմ երեք գիւղ վերոյիշեալներից: Մնացածներում դեռ վիճաբանութիւններ եւ անհամաձայնութիւններ են տիրում: Ուշադրութեան արժանի է, որ գիւղի հարուստները եւ այնպիսիները, որոնց տները շատ չեն վնասվել, համաձայն չեն տեղափոխութեան, մինչդեռ աղքատները եւ այնպիսիները, որոնց տները միանգամայն քանդվել են, խնդրում են, որ տեղափոխեն գիւղը: Ահա թէ ինչքան դժուարութիւններ կան, որոնք դժուարացնում են շինութիւնների գործը: Բացի դրանից, շինութիւնները դանդաղ են առաջ գնում եւ այն պատճառով, որ նրանց վրա հսկելու համար Թիֆլիսից մի հատ ինժեներ է ուղարկված, որ պիտի ղեկավարէ գործողութիւնները, հսկէ, ցուցմունքներ տայ, բանուորներ վարձէ եւ այլն:

Եւ այս բոլորը միաժամանակ քսան եւ հինգ գիւղերում, որոնք փռված են, ինչպէս ասացի, հարիւր վերստից աւել տարածութեան վրա,—բացականչում է թղթակիցը: Ինքներդ դատեցէք, ընթերցող, կարող է մի մարդ գլուխ բերել այսպիսի մի խակապէս վիթխարի գործ: Մենք ինքներս վնասված գիւղերը, այն էլ ոչ բոլորը, հարեւանցի կերպով դիտելու համար գործ դրեցինք չորս օր ու գիշեր, իսկ որքան ժամանակ է հարկաւոր, որ մի մարդ բոլոր գիւղերում մակարդակով հողեր բաժանէ, բանուորներ հասցնէ, հետեւէ, որ շինութեան նիւթերը տեղ հասցնվեն, հսկէ շինութիւնների վրա: Եւ արդեօք հնարաւո՞ր է այսպիսի աշխատանքը մէկի համար:

Ի հարկէ, ոչ: Երբ գործը այդպէս է դրված, պէտք է, ուրեմն, կարծել, որ 800 տները մինչեւ առաջիկայ ձմեռը չեն վերջանայ: Ժամանակ շատ չը կայ. երեք-չորս ամսից յետոյ այն տեղերում արդէն ձմեռ կը լինի: Եւ այն ժամանակ տուն չունեցողները ո՞ւր պիտի ապրեն: Միթէ դարձեալ վրանների մէջ, ինչպէս անցած ձմեռը: Բայց ձմերային ցրտերի մէջ վրանաբնակ դարձնել գիւղերը—դա շատ վտանգաւոր բան կը լինի: Պէտք է շտապել, բայց պէտք է մանաւանդ հասկանալ այն, որ երկրաշարժից վնասված գիւղացու դրութիւնը դեռ այժմ էլ այնքան փայլուն չէ, ինչպէս երեւակայում էին երկու հարիւր հազար նուէրներից շլացած մարդիկ: Կայ դեռ եւս ահագին եւ շատ կարեւոր գործ: Գիւղացին դեռ տուն չունի, սա նշանակում է, որ նա դեռ ոչինչ չունի...

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

I

Գ. Բեզօբրազօվ. Կանանց ներկայ դրութեան մասին. Հրապ. դասախօսութիւն. Թարգմ. Ս. Կասեան. 39 եր. գինը 15 կ. Բագու, 1900 թ.

Կարծեմ Վօլտէրն է ասել, թէ գրականութեան մէջ միայն մի տեսակն է իր համար ատելի—ձանձրալին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐԻԶԻՑ

X

Պարիզի յայտնի թատրոններից մէկը, Անտուան, որն իր խումբը եւ վարձված թատրոնն ունի, ահա մի քանի տարի է նպատակ է դրել իրան ծանօթացնել պարիզեցիներին «իդէական» դրամաների հետ: Թէ նրա խաղացած խաղը եւ թէ պիէսների ընտրութիւնը ցոյց են տալիս, որ նա ոգեւորվում է մի մտքով, այն է՝ յուզմունքների միջոցով ունկնդիր հասարակութեանը *մտածելու նիւթ տալ*: Նրա ջանքով էր, որ Զօլայի «Ժերմինալ» եւ «Ասսօմուար» վէպերը բեմի վրա ներկայացվեցին: Նա էր առաջինը, որ Փօլարօի, Իբսէնի եւ Հաուպտմանի երկերը հիանալի նրբութեամբ եւ ճշգրութեամբ ներկայացրեց Պարիզի բեմի վրա: Ներկայումս էլ նա շարունակում է իր գործը, գլխաւորապէս ֆրանսիացի երիտասարդ թատերագրողների երկերով զբաղված, բայց այնպիսի երկերով, որոնք Ֆրանսիայի սօցիալական կեանքի զանազան կողմերն են շօշափում: Այսպէս, մայիս ամսին նա ներկայացնում էր, համարեա ամեն օր, «Կլէրիէր» անունը կրող պիէսը, հեղինակութիւն դը-Դօնիէի եւ Դէկայի:

«Կլէրիէր» բառացի նշանակութեամբ թարգմանվում է եւ գործածվում իբրեւ «մարգագետին», «բացատան». բայց հեղինակները «Կլէրիէրի» վրա նայում են իբրեւ ազատ, արձակ հասարակութեան սիմվոլի վրա, մանաւանդ որ «Կլէրիէրը» մի ուտոպիստական վայր է: Բայց նախ մի քանի խօսքով պատմենք այստեղ նրա բովանդակութիւնը:

Ֆրանսիական գաւառական քաղաքներից մէկում ապրում է մի բժիշկ, որը կնոջ եւ իր մէջ եղած տարաձայնութիւնների պատճառով բաժանվում է կնոջից եւ ազատ կենակցութիւն է սկսում իր սիրած եւ գաղափարակից անձնաւորութեան հետ: Քանի որ բժիշկը հասարակական գործերում չէ խառնվում, քանի որ իր օգնութիւնը չէ հասցնում անմեղ մարդկանց, նա եւ յարգված եւ սիրված է շրջապատող հասարակութեան կողմից: Մի օր նրա մօտ գալիս է մի ուսուցչուհի եւ խնդրում է նրան, իբրեւ բժշկի, «ազատել ուսուցչուհուն սպասող ամօթից». բանը նրանումն է, որ տեղային քաղաքագլխի որդին սիրելիս է եղել այդ ուսուցչուհուն, մինչեւ իսկ խոստացել է նրա հետ պսակվել. ուսուցչուհին էլ, մի անփորձ 19 տարեկան օրիորդ, հաւատալով նրա խոստումներին, «երջանիկ օրեր է անցկացնում նրա հետ» եւ դրա հետեւանքը լինում է այն, որ ուսուցչուհին յղանում է: Ահա գալով բժշկի մօտ, նա խնդրում է արհեստական անցուցք անել: Բժիշկը չէ համաձայնվում: Ուսուցչուհին ցոյց է տալիս նրան ամբողջ սպասելիք իրականութիւնը—նախ նրան կարձակեն պաշտօնից, իսկ նա ուրիշ ապրուստ չունի. յետոյ քաղցած մնալով նա պէտք է կամ մուրայ կամ իրան ծախէ. երեխան պէտք է ծնվի ամենադաժան աղքատութեան մէջ, առանց իսկ ճանաչելու իր հօրը. եւ կամ ուսուցչուհին պէտք է դիմէ ինքը արհեստական վիժում առաջ բերող միջոցների եւ այդ դէպքում ով գիտէ, գուցէ ինքն էլ, երեխան էլ մեռնեն ցաւերից, եւ այդ դէպքում ինչ արած կը լինի բժիշկը:

Բժիշկը, որ տիրող օրէնքներին էլ է ուզում հետեւել եւ իր հասկացողութիւնների համեմատ էլ է ուզում գործել, սկզբում կատարելապէս գլուխը կորցնում է, բայց յետոյ մի ելք է գտնում: Նա խօսք է տալիս ուսուցչուհուն հասցնել նրան «Կլէրիէր» անունը կրող եւ նոր բացված մի համայնքում, որտեղ ոչ մի նախապաշարմունք չը կայ, որտեղ յղի ուսուցչուհին կունենայ մշտական աշխատանք եւ որտեղ հետեւապէս նա զերծ կը լինի կեղծաւոր հասարակութեան զրպարտութիւններից: Հարուստ քաղաքագլուխը, որ մի քանի հարիւր ֆրանկով երազում էր ուսուցչուհուն հեռացնել քաղաքից, քանի որ վերջինս շատ էր նրա աչքերը հանում իր դրութեամբ, սաստիկ զայրանում է բժշկի միջամտութեան վրա, եւ ամբողջ քաղաքը լարում է բժշկի դէմ. դրա համար նա գործ է ածում այնքան սուտ եւ զրպարտութիւն որ հասարակութիւնը «անբարոյական» է հրատարակում բժշկին: Յայտնի բան է, սրա կեանքը անտանելի է դառնում անթիւ եւ անհամար առօրեայ կրկնվող անախորժութիւններից, որոնց այնքան ընդունակ են, կարծես, փոքրիկ գաւառական քաղաքները: Շուտով բժիշկը կորցնում է եւ իր բոլոր հիւանդներին. եւ ահա, ճարահատված, վճռում է փախչել քաղաքից, բայց ո՞ւր... Նա զզված է այդ գձուծ հասարակութիւնից, նա ուզում է ազատ եւ անկախ շնչել, նա վճռում է գնալ «Կլէրիէր» համայնքը, որտեղ, ի դէպ, բժշկի այնքան մեծ կարեւորութիւն կայ: Բայց ինչ բան է այդ «Կլէրիէրը», որ կեանքից բոլոր հալածվածներին նոր կեանք է խոստանում: Դա մի հասարակութիւն է, որը համայնական հիմքերի վրա է կազմակերպված: «Կլէրիէրի» անդամները բոլորն էլ աշխատում են եւ իրանց աշխատանքի արդիւնքը հաւասարապէս միմեանց մէջ բաժանում. համայնքի անդամները, առ այժմ դեռ սակաւաթիւ, կազմված են տիրող հասարակական կարգերից դժգոհ անհատներից, բայց գլխաւորապէս գիւղացի եւ գործարանական բանուորներից, արհեստաւորներից, որոնց թւում կայ եւ մի փախստական զինուոր: «Կլէրիէրի» անդամ են դառնում եւ ուսուցչուհին ու բժիշկը: Մի քանի ամիս այդ համայնքի թէ նիւթական գործերը շատ լաւ են գնում եւ թէ բարոյապէս էլ, իրանց կեանքով ու սովորութիւններով, «Կլէրիէրի» անդամները մեծ տպաւորութիւն են թողնում մօտակայ քաղաքացիների վրա. սակայն կամայ-ակամայ երեւան են գալիս «Կլէրիէրի» անդամների մտաւոր ու բարոյական ամբողջ տարբերութիւնը, յետոյ մի շարք ինտրիգներ եւ այլն: Այսպէս, «Կլէրիէրի» նախաձեռնողի կինը սիրահարվում է աշխատաւորներից մէկի՝ այն է փախստական զինուորի վրա, մինչդեռ վերջինս սիրում է վերոյիշեալ ուսուցչուհուն: Նախանձը այնքան է կուրացնում անաջողութեան հանդիպած կնոջը, որ ստիպում է նրան մատնել ուր որ հարկն է փախստական զինուորին. մատնութիւնը յայտնվում է, մատնիչ կինը արտաքսվում է համայնքից, իսկ մատնված բանուորն էլ ոստիկանութեան ձեռքը չընկնելու

Գ. Բեգօբրազօվի գրածն այդ տեսակին է պատկանում, չը նայելով նիւթի բոլոր հետաքրքրութեան։

Ինչո՞ւ է պ. Թարգմանիչը կանանց հարցի ընդարձակ գրականութիւնից ընտրել այդ անգոյն դասախօսութիւնը—դժուար է հասկանալ։

Սակայն այն հայ ընթերցողը, որ հնարաւորութիւն չունի ոչինչ կարդալ կանանց հարցի մասին, անօգուտ ժամանակ չի կորցնի, եթէ աչքի անցնէ Գ. Բեգօբրազօվի դասախօսութիւնը, որ, յամենայն դէպս, ընդհանրապէս ճիշդ տեսակէտներ է քարոզում եւ լաւ դրդումներով է ներշնչված։

Թարգմանութիւնը լի է «մաքալու» խօսքերով ու դարձուածքներով.—«...տղայոց գիմնազն անմիտ է (немыслима) առանց դասականութեան»․ «գիմնազուհին» (гимназистка)․ «մարդիկ անհաւատով (съ недовѣріемъ) են վերաբերվում»․ «ինչ պէտք է նրանց Գեկուբա» (նրան ինչ Հեկուբան)․ «գրասեղանապետ» (столоначальникъ)․ «գողուհի» (воровка)․ «կապւածութիւն» (привязанность)․ «արծիւ» (ореолъ) եւ այլն։

Սրբագրութիւնը հօ հրաշալի է. գրքին տըւած ամեն մի կոպէկին գնողը կը ստանայ մօտ տաս վրիպակ,—միայն մի երեսի (23) երկու տողում կարող էք կարդալ «կզօհւեն» եւ «կընթաւրեն», այսինքն կընդհարվեն։

II

Բնագիտական ժողովրդական գրադարան. № 5. Մագնիսականութիւն. Կազմ. Ա. Չիլինկարեան եւ Տ. Ռաշմաճեան. 50 եր. գինը 10 կոպ. Շուշի, 1900 թ.

Վ. Լունկեվիչից յետոյ, մեզանում՝ իբրեւ բնական գիտութիւններ ժողովրդականացնող՝ յայտնի են պ.պ. Ա. Չիլինկարեան եւ Տ. Ռաշմաճեան, որոնք այս հինգերորդ գրքոյկն է, որ հրատարակում են։

Նրանք այնքան գրաւիչ կերպով չեն գրում, ինչպէս Լունկեվիչ, ոչ էլ կարողանում են ներշնչել ընթերցողներին այնպիսի բանաստեղծական վերաբերմունք եւ սէր դէպի բնութիւնը, ինչպէս Լունկեվիչ, բայց, այնուամենայնիւ, նրանց գրելու ձեւը զուրկ չէ արժանաւորութիւնից։ Նա լուրջ է, առանց կորցնելու պարզութիւնը, չը նայելով իր «դպրանոցական» ոճին։

Ինչպէս յայտնի է, կայ մի ոճ, որ յատուկ է գրեթէ այն ամենքին, որոնք աւարտել են մեր թեմական դպրոցներում, ուր աշակերտները կանոնաւոր չեն ուսումնասիրում ոչ մի լեզուի քերականութիւն,—ոճ, որի մէջ «իսկ»-ը կարող է դրվել «բայց»-ի տեղ, «բայց»-ը «սակայն»-ի, որի մէջ կարելի է «մագնիսացնել առարկաներին», «պողպատով տրորել ասեղը», եւ առհասարակ գործածել՝ բառերը մօտաւոր ճշգութեամբ—համանիշ համանիշի տեղ—եւ չաղկապները՝ ինչպէս պատահի եւ ուր որ պատահի։

Մենք առանձնապէս չեշտում ենք ոճի այդ անկանոնութիւնը պ. Չիլինկարեանի եւ Ռաշմաճեանի գրքոյկի մէջ, որովհետեւ համոզւած ենք, որ նա տարածվելու է ընթերցողների ընդարձակ խաւերում,—մի բան, որ մենք ցանկանում ենք ի բոլոր սրտէ։

Տ. Ց.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Յուլիսի 9-ին

Այս մի շաբաթվայ ընթացքում հոգաբարձական պատգամաւորների ընտրութեան ժողովները մեր եկեղեցիներում մի քանի անգամ կրկնվեցին. եւ ամեն անգամ էլ համարեա աղմկալից էին, խառնակ ու երբեմն տուր-ու-դմփոցով հանդերձ։

Նախ քան ընտրութիւններ կայանալը, մեզ մօտ չատերն էին ճառամաքանում՝ թէ չը կայ ժողովրդական ընտրութիւն, բառիս բուն նըշանակութեամբ, այլ մի քանի զօրեղ անհատների քմահաճութեան են ենթարկվում ամբոխի իրաւունքերը։ Եւ ինչ դիրք էին բռնել այդ ճառամաքաններն ընտրութիւնների ընթացքում. փոխանակ մեր այդ պակասութիւնը վերացնելու, փոխանակ ժողովրդական ձայնին ազատութիւն տալու, ընդհակառակը՝ ամենատմար կերպով չահագործում էին ժողովրդի միամտութիւնը եւ իրանց չահերին ծառայեցնում նրա ընտրողական իրաւունքը։ Մի քանիսը, կարծես, բոլորովին մոռացել էին, թէ ինչ է ազնըւութիւն ու արդարութիւն... Հայի խնդիրը այնպէս էր կաչկանդել դրանց, որ եղուխտական միջոցներով ձգտում էին պատգամաւոր ընտրվելու եւ կամ իրանց «խնամիներին» պատգամաւորների չարքը մտցնելու։ Թէեւ, բացի Ղազանչեցոց եկեղեցու, միացած եկեղեցիներում կիրակի, յուլիսի 2-ին, կայացած ընտրութիւնները բեկանված համարվեցին եւ նորից ընտրութիւն կայացաւ, բայց այնուամենայնիւ կրկին անգամ եւս դէպք ունեցանք համոզվելու, որ մեր մէջ ներկայումս անարդարութիւնն է յաղթանակողը։

Երեւակայեցէք մի այսպիսի բան. Վերին Թաղի եկեղեցու ընտրութիւնը բեկանված է, որովհետեւ անգրագէտների համար գրագիր ընտրըված մեր ուսուցիչներից մէկը, Թարխանեան, օգտվելով յարմար առիթից, կեղծումներ էր մտցրել անգրագէտների ձայնատուութեան թերթիկների մէջ եւ ինքը պատգամաւոր ընտրվել։ Ժողովրդից մի քանիսը բողոքում են այդ բանի դէմ եւ նորից ընտրութիւն կայացնել տալիս։ Բայց մեր ուսուցիչը անպատասխան կերպով նորից պատգամաւոր է ընտրվում այն ժամանակ, երբ նախագահ Արսէն վարդապետը, պատռելով դիմակը, ցոյց էր տուել արդէն ժողովրդին նրա ով լինելը...

Իսկապէս, կիրակի օրվայ ընտրութիւնների անկանոնութիւնները առաջացել էին գլխաւորապէս նախագահ նչանակված քահանաների անմտութիւնից. մինչդեռ Արսէն վարդապետը միայնակ ժողովներին նախագահելով՝ ցոյց տուեց, որ իսկապէս ընդունակ է անաչառ լինել մի այսպիսի պատասխանատու գործի մէջ, եւ գովելի եռանդով մի կերպ վերջ դրեց պատգամաւորական ընտրութիւններին։ Հոգաբարձական ընտրութիւն է նչանակված վաղը, յուլիսի 10-ին, որի վերաբերմամբ փոքր ինչ յուսատու ենք։ Չը նայելով վարդապետի բռնած գովելի ընթացքին, այնուամենայնիւ, ինչպէս լսում ենք, մի քանի փոքրոգի մարդիկ ուզում են բողոք ներկայացնել Կաթողիկոսին, որ իբր թէ հայր սուրբը ընտրութիւնների ընթացքում կուսակցական դիրք էր բռնել. սա միանգամայն անարդարացի է եւ ամօթաբեր բողոքատուների համար։

Մեր 4 եկեղեցիներում ընտրված պատգամաւորների անունները աւելորդ ենք համարում յիշել։ Միայն չատ ցանկալի է, որ դրանք հասարակաց կրթութեան գործի մէջ արդար ու անաչառ գտնվեն եւ աշխատեն դպրոցի ընկած դրութիւնը բարւոքելու ընդունակ ու զարգացած մարդիկ ընտրել իբրեւ հոգաբարձու։ Բաւական է որքան անձնական չահը հասարակականից բարձր դասեցինք, միակողմանի գտնվեցինք մեր գործերով ու դատողութեամբ. աշխատենք պարտաճանաչ ու եռանդուն մշակների յանձնել այս խոպանացած պարտէզը, որի լաւ մշակվելուցն է կախված հարիւրաւոր աշակերտների վիճակը։

Ցի.

ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԱԽԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վերին Աղդան գիւղ, յունիսի 26-ին

Այս երկրորդ տարին է, որ փորձում եմ Վերին-Աղդանի ուսումնարանում չերամի որդեր պահել՝ մի կողմից տեղական բնակիչներին ծանօթացնելու համար չերամապահութեան էական պայմանների հետ, միւս կողմից ապացուցանելու նրա չահաւէտութիւնը, աշխատանքի թեթեւութիւնն ու հեչտութիւնը, գիւղական միւս ծանր աշխատանք եւ քրտինք պահանջող պարապմունքների հետ համեմատած։

Այս տարի ես բերել եմ տուել վերին ագուլեցի պ. Արշակ Թադէոսեանցի պատրաստած ցելլուլէր սերմից 5 մսխալ, որից 1 մսխալը գիտմամբ տուած եմ մասնաւոր մարդկանց, իմանալու մեր պահածի եւ նրիցների տարբերութիւնը, իսկ 4 մսխալ ես եմ պահել, առաջնորդվելով չերամապահ Կ. Շահնազարեանցի «Ուղեցոյց գործնական չերամապահութեան» ձեռնարկով, առանց մի կէտ անգամ չեղվելու։ Սերմը բացված է ապրիլի 27-ից եւ տեւել է մինչեւ յունիսի 9-ը. բոլոր չրջաններում կերակրել եմ 5—6 անգամ իմ հսկողութեան տակ պատրաստած առողջ եւ մաքուր տերեւներով, իսկ որդերը չախ են բարձրացել եւ բօժօժ չինել յունիսի 2-ին։ Որդերի խնամատարութեան ամբողջ ընթացքում ոչ մի վարակիչ հիւանդութիւն չէ պատահել, միայն նկատվել է փայլուցք կամ լեղէտ հիւանդութիւնը։ Զօրս մսխալ սերմից ստացել եմ 3 պուդ 26 ֆունտ թաց բօժօժ կամ ամեն մի մսխալից $36\frac{1}{2}$ ֆունտ, որը պէտք է ամենաաջողը եւ նոյն իսկ չը տեսնվածը համարել. բօժօժների կազմվածքը միջակից լաւ էր, այնպէս որ 130, 140, 150 հատը քաշում էր մի ֆունտ, իսկ մասնաւոր տեղերում պահվածից ստացվել է 26—27 ֆունտ։

Նորամուտ բանը, լինի դա թէկուզ չերամապահութիւն կամ մի ուրիշ բան, հասարակութեան տնտեսական կազմը փոխող նորութիւն, առաջին դէպքերում միչտ արհամարհանքի ու ծիծաղի է ենթարկվում։ Ահա եւ վերին-աղդանցիների տրամաբանութիւնը—«Տօ՛, սա ինչ վարժապետ է. վարժապետն էլ որդը կը պահի. (եւ ինչի մեղադրել ողորմելի աղդանցուն, քանի աչքը բաց է արել, տեսել է, որ դա կանանց զբաղմունք է եւ ոչ տղամարդկանց) այ քեզ չաչ (չիմար), կատարեալ չաչ կռօ»։ Բայց որքան տեւողական ու հաստատուն է գիւղացու այդ համոզմունքը... Սակայն ես կամաց-կամաց յաճախել իմ փոքրիկ չերամատունը, որը չինվեց այս գարնան, չնորհիւ պ. Սամսոն Ցարութիւնեանցի եւ ինժեներ պ. Աստուածատուր Վաչեանցի, եւ երբ նկատում են իմ եւ իրանց պահածի զանազանութիւնը, հաւասար կարգերի, քների բաժանելը, իւրաքանչիւր չրջանում 1—3 անգամ տակերը մաքրելը, որոշ ժամերին կերակրելը, իմ ստացած կոկոնների մեծութիւնն ու բերդութիւնը եւ որ ամենագլխաւորն է 4 մասնոց (մասնոցը համարեա 1 մսխալ է) սերմից 3 պուդ 25 ֆունտ բօժօժ ստանալը, խսկոյն փոխում են իրանց կարծիքը։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, դրանից ստանալի աջող արդիւնք սպասել անկարելի է եւ այդ աջողութիւնը մասամբ պէտք է վերագրել կլիմայական յարմար պայմաններին. ահա ինչու վստահանում եմ խորհուրդ տալ Քարվանսարայի եւ Վերին-Աղդանի չրջակայ գիւղերին հետեւել մեր ասածներին եւ նոյն իսկ եկող տարվանից ձեռնարկել թթենիների տնկիներ ձեռք բերելու։ Չենք ասում, թէ սկզբում դրա համար պէտք է զբաղեցնել առանձին վարելահողեր. ոչ, քչից պէտք է սկսել. առ այժմ այն ջրովի վարելահողերը, որոնք չրջապատված են մի կամ երկու կարգ անպէտք եւ վնասակար մայրաններով, թուփերով ու ծառերով, փոխարինել թթենիներով եւ բերել տալ ցելլուլէր սերմ (ես մեծ ուրախութեամբ կը կատարեմ ինձ դիմողների խնդիրքը) եւ պահել 1, 2, 3 մսխալ։ Ի հարկէ, այս պէտք է անեն առ այժմ պատրաստի թթենիներ ունեցողները, մինչեւ նորերի հասնելը։

Փորձը համոզեցուցիչ է. սկսելն է դժուարը եւ թող համոզված լինեն գիւղացիները, որ այդ արդիւնաւէտ եւ բնութեան պատահարներին քիչ ենթարկվող զբաղմունքի զարգացումից ու ընդարձակումից է կախված իրանց ներկայ աննախանձելի տնտեսական կեանքի բարելաւումը։

Բ. Ցարութիւնեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Իգդիր, յուլիսի 1-ին

Խնդրում եմ մի անկիւն չնորհէք «Մշակի» մէջ այս եկատողիս։

Իգդիրցի մի խումբ օրիորդներ եւ տիկիններ

համար՝ ստիպված է հեռանալ համայնքից։ Այդ միջոցին յայտնվում է նոյնպէս, որ «Կլէրիէրի» անդամներից մէկը միշտ գողանալիս եւ թագցընելիս է եղել ստացված փողի մի մասը. բացի այդ՝ աչքի են ընկնում եւ մի չարք բարոյական ու տնտեսական պատճառներ կրող անհամաձայնութիւններ։ Բանը հասնում է այն կէտին, որ «Կլէրիէրի» անդամները մի ընդհանուր ժողով են կազմում, ուր եւ խոստովանում են, որ իրանք դեռ բարոյապէս անպատրաստ են հին հասարակութեան կղզին մի նորը ստեղծելու. բայց «պահանջը կայ ասում են նրանք, եւ ապագայ սերունդը կանէ այն, ինչ մենք չը կարողացանք անել»։ «Կլէրիէրը» մեռնում է։

Ի՞նչ էին ուզում ասել պիէսի հեղինակները։ Անչուչտ այն, թէ քանի որ կապիտալիստական կազմակերպութիւնը իր ամբողջութեամբ գոյութիւն ունի, քանի որ հասարակութիւնը դասակարգերի է բաժանված, քանի որ հասարակութեան անդամների մտաւոր ու բարոյական կրթութիւնը արմատապէս զանազան է՝ «Կլէրիէրի» նման ամեն մի փորձ դառնում է խիզախ եւ ուտօպիստական։ Չէ՞ որ եղել են պատմութեան մէջ աւելի լուրջ, աւելի մեծ ծաւալ ունեցող համայնական փորձեր. օրինակ հէնց մեր դարի կէսերում Ֆրանսիացի Կաբէի համայնական ձեռնարկութիւնները Ամերիկայում, որոնք մի քանի տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ անհետացել են։ «Կլէրիէրը», ինչպէս եւ մի քանի տարի առաջ գոյութիւն ունեցող «Տօլստոյականների» համայնքը, ինչպէս եւ ամեն մի ուտօպիա, նախ եւ առաջ չէ ուզում տեսնել իրականութեան իմաստը։ Լաւ չըմբռնած իրերի դրութիւնը, այսինքն մի կողմից տնտեսական կեանքի թելադրած օրէնքներն ու միջոցները, միւս կողմից հասարակութեան մէջ տիրող սովորութիւնները, բարոյական ու մտաւոր նախապաչարմունքները ու նրանց թոյնը, «Կլէրիէրը» ուզում է ստեղծել առանց տապալելու։ «Կլէրիէրի» կազմակերպողները ուզեցին իրանք իրանցով բաւականանալ, հեռանալ հասարակութիւնից եւ լայնատարած հասարակական ու տնտեսական ովկիանոսում ապրել բոլորովին կղզիացած։ Մինչդեռ իրականութիւնը ցոյց է տալիս, որ մի հասարակութիւն չէ կարող կղզիացած ապրել. նա կապված է թէ բարոյապէս եւ թէ մանաւանդ տնտեսական կապերով իրան չրջապատող հասարակութիւնների հետ։ Իսկ եթէ հակառակ դէպքում իր տնտեսական կապերով նա մշտական յարաբերութեան մէջ է բուրժուազական աշխարհի հետ, նա ինքն էլ անխուսափելի կերպով ստանում է բուրժուազական կեանքի առանձնայատկութիւնները։

Կարելի է անկեղծ եւ ազնիւ համոզմունքներ ունենալ մարդկային կեանքի վերաբերմամբ, բայց չէ կարելի, ինչպէս այդ տեսնում ենք «Կլէրիէրում», տնտեսական իրականութիւն ստեղծել. ամենաչատը՝ ինչ կարող են մարդիկ անել՝ դա է ցոյց տալ եւ կռւել «նոր տնտեսական կեանքի» խոչընդոտների դէմ. արգելքները եւ պատճառները չը հեռացրած՝ տնտեսական կեանքի նոր յարաբերութիւններ չէ կարելի ստեղծել։

Գանք այժմ պիէսի մի քանի յատկութիւններին։ Նախ այդտեղ շօշափված են քաղաքակիրթ երկիրների հասարակական ամենից չատ աչքի ընկնող հարցերը. ընտանեկան հարց, «օրիորդ-մայրերի» դրութիւնը, միլիտարիզմ, տնտեսական նոր կազմակերպութեան հարց եւ գաւառական կեանքի տիպիքական կողմերը։ Պիէսը չունի մի հերոս, մի խոչոր կենտրոնական անձնաւորութիւն. համարեա բոլորն էլ միատեսակ դեր են խաղում։ Ամբողջ «Կլէրիէրը» հասարակական զանազան կարգերից դժգոհ տիպեր են, ամեն մէկը նրանցից իր անձնական փորձով գիտէ, թէ ինչ բան է բարոյապէս կամ նիւթապէս չահագործվել բուրժուա-կապիտալիստական կարգ ու սարքից. բայց միեւնոյն ժամանակ նրանց հոգեբանութիւնը հաւաքական է, նրանք ուզում են նոր իրականութիւն ստեղծել, նոր կեանքով ապրել։ Բայց թէ ինչ միջոցներ գործածել «նոր իրականութեան» հասնելու համար, ահա այստեղ են նրանք ցոյց տալիս իրանց ուտօպիան, որի հետեւանքը եւ լինում է այն, որ այդքան վեհ մաքերը այնքան չնչին հետեւանքներ են ունենում։ Եւ դուրս է գալիս, որ սօցիալական հարցի եւ ո՛չ մի ճիւղը նրանք անկարող են վճռել։ Ամեն մէկը նրանցից այդ հարցերը վճռելու նպատակով անհատապէս իր անձնաւորութեամբ փորձեր է անում. բայց ո՛չ ազատ միութիւնը կարելի է դառնում կեղծաւոր հասարակութեան մէջ առանց զոհերի, ոչ էլ միլիտարիզմի հարցը վճռվում է այն բանով, որ զինուորներից մէկը մերժում է զինուորական ծառայութիւնը, եւ ոչ էլ վերջապէս սօցիալական հարցի կորիզը կը փոխվի այն բանից, որ մի քանի մարդիկ կը կազմակերպեն մի համայնք՝ տնտեսական հաւասարութեան վրա հիմնված։

Եթէ փոխանակ մարդկային յարաբերութիւնների ամենակատարելագործված սիստեմը հնարելու՝ նրանք արդիւնաբերութեան զարգացումից եզրակացնէին իրանց ուսմունքը, այն ժամանակ, ի հարկէ, ձեռք կը քաշէին այդ ձեւի անհատական գործունէութիւնից. ինչպէս ուժեղ հեղեղից դուրս ձգված ջրի կաթիլները ընկնելով աւազոտ ափի վրա, անդարձ կորչում են, նոյնպէս եւ անհատապէս, առանց կազմակերպված հաւաքական ոյժերի գործողների մըղումները կը կորչեն չրջապատող թանձր աւազի մէջ։ Այդ թանձր աւազն է տիրում սօցիալական կազմի ամբողջ ռեժիմին, թէ իր բարոյական եւ թէ տնտեսական կարգերով։

«Կլէրիէրը», իբրեւ գեղարուեստական երկ, տալիս է մի չարք գեղեցիկ պատկերներ. այսպէս, օրինակ, ուսուցչուհու մօնոլօգը, որով մի քանի խօսքերով ունկնդրի առաջ պատկերանում է խաբված կանանց դրութիւնը, այսպէս կոչված «կանանց հարցի» կապը սօցիալական հարցի հետ, կամ թէ գաւառական հասարակութեան տրամադրութիւնները, նրա նեղահայեաց բնազդները եւ այլն։ Անչուչտ, սօցիալական դրաման իր գլուխ-գործոցը դեռ չէ ստեղծել, բայց «Կլէրիէրի» նման պիէսները գեղարուեստական անհրաժեշտ սերմեր են։ Դրանք այն սերմերն են, որոնք իրանց կենսական կորովով ընդունակ են «բանալ» եսական զգացմունքներին ծառայող գրականութիւնը բեղմնաւորել թարմ եւ հաւաքական զգացմունքներ ներշնչող երկերով։

Ռ. Բ.

մի քանի տեղացի երիտասարդների մասնակցութեամբ, 1896 թւին, կամեցան մի ընկերութիւն հիմնել կար ու ձեւի արհեստանոց բանալու համար: Գովելի նպատակ էր, ի հարկէ: Իսկոյն միջոցներ ձեռք առնվեցին նիւթական մասին հոգալու անդամուհիների եւ անդամների ամսավճարներից, ներկայացումներից, դրական երեկոյթներից եւ կողմնակի նուէրներից. կազմվեց մի համեստ գումար, որով կարելի էր իրագործել արհեստանոց բանալու միտքը: Սակայն, ինչպէս ամեն տեղ, այստեղ եւս շատ դէս ու դէն ընկնողն ունի իր շահը: Հէնց այս ժամանակն էր, երբ ձեր թղթակից պ. Ց. Խօջէյնաթեանցի մի յօդուածի ազդեցութեան տակ, վճռվեց օր. Սատղիկ Տէր-Յարութիւնեանցին ուղարկել Բագու, որ սովորէ արհեստ եւ իրաւունք ձեռք բերէ արհեստանոց բանալու: Բայց ցաւօք սրտի պիտի խոստովանենք, որ օրիորդը գնաց ընկերութեան սուղ միջոցներով, սովորեց, վերադարձաւ ձեւ ու դիրքը փոխած, մինչեւ իսկ չուզեց ճանաչել, թէ ում կոպէկներով է սովորել: Եւ այսօր նա սովորածը շահագործում է իր օգտին: Ահա այս երկրորդ տարին է, որ օրիորդը գնում է Թաւրիզ ձեռագործի ուսուցչութեան պաշտօնով:

Հարց. եթէ իր համար պիտի շահագործէր արհեստը, ապա ինչ պարտական էին միւս անդամուհիները, քանի որ նրանցից շատերը նոյն իսկ օգնութեան կարօտ էին: Ուստի խնդրում ենք, որ օրիորդը իր ստացած գումարը առանց ուշացնելու ուղարկէ «Մշակի» խմբագրութեանը՝ հասցնելու Ախալքալաքի երկրաշարժից վնասվածներին, կամ թէ թող ընկերութեան անդամներն ու անդամուհիները հաւաքվեն միասին եւ կարգադրեն ընդհանուրի համաձայնութեամբ, թէ ինչպէս պէտք է գործադրել այդ գումարը:

Անդամուհի:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս.-Պետերբուրգի բարձրագոյն կուրսերի պատմական-լեզուաբանական եւ բնագիտական մաթեմատիկական բաժանմունքները մտնել ցանկացող կանայք պէտք է խնդիրք ուղարկեն կուրսերի վերատեսչի անունով մինչեւ օգոստոսի 1-ը, կցելով հետեւեալ թղթերը 1) գիմնազիայի կամ ինստիտուտի աւարտման վկայական եւ նրա պատճէնը. 2) ծննդեան վկայական (պատճէնի հետ). 3) կոչման վկայական (պատճէնի հետ). 4) բարեմտութեան վկայական ոստիկանութիւնից, եթէ խնդրատուն նորաւարտ չէ. 5) գրաւոր թոյլտուութիւն ծնողներից կամ խնամակալներից, իսկ ամուսնացածները՝ ամուսնուց. 6) վկայական, որ խնդրատուն միջոց ունի ոչ աղքատ ապրելու կուրսերում սովորելու ընթացքում եւ 7) երկու լուսանկար պատկեր խնդրատուի սեփական ստորագրութեամբ: Կուրսերին կից կայ հանրակացարան: Խնդիրքի մէջ պէտք է յայտնել եւ հասցէն եւ սպասել վերատեսչի պատասխանին:

—

Յուլիսի 5-ին, երեկոյեան 7 ժամին, Պետերհօֆի Մեծ պալատում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ճաշկերոյթ Նորին մեծութիւն պարսից Շահի գալստեան առիթով: Սեղանները պատրաստված էին Պետրովսկի դահլիճում: Բարձրագոյն սեղանի վրա դրված էին բաժիններ 64 հոգու համար: Երեկոյեան 7 ժամին բոլոր հրաւիրվածները արդէն գտնվում էին դահլիճում: Ճաշի ժամանակ նուագում էր պալատական երաժշտական խումբը: Ճաշկերոյթի ժամանակ Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը, բաժակ առաջարկելով պարսից Շահի կենացը՝ ասաց. «A la santé de Sa Majesté le Chah Mouzaffer Ed-dine et à ia prospérité de la Perse» (Նորին մեծութիւն Մուզաֆֆէր Էդ-դին Շահի կենացը եւ Պարսկաստանի բարօրութեան համար): Թագաւոր Կայսրի բաժակին Շահը պատասխանեց. «A la santé de Sa Majesté l'Empereur de Russie, de Leur Majestés les Impératrices et de toute la Famille Impériale» (Նորին Մեծութիւն Ռուսաստանի Կայսրի, Նոցա Մեծութիւն Կայսրուհիների եւ ամբողջ Կայսերական Ընտանիքի կենացը): Պալատական նուագախումբը ածեց ռուսաց օրհներգը, որից յետոյ Շահը աւելացրեց. «A la santé de tous les dignitaires et de tous les hôtes ici présents de Sa Majesté l'Empereur» (Այստեղ ներկայ գտնվող բոլոր բարձրաստիճան անձերի եւ Նորին Մեծութեան Կայսրի հիւրերի կենացը): Ճաշկերոյթից յետոյ Նոցա Մեծութիւնները, Նոցա Բարձրութիւններն եւ բոլոր հրաւիրվածները գնացին պատշգամբը սուրճ խմելու: 9 ժամից քիչ անցած Շահը իր շքախմբի հետ միասին ճանապարհ ընկաւ Պետերբուրգ:

—

Շատ անգամ պատահում է, որ ոչ-քրիստոնեայ անձինք, օրինակ, հրէաները, ծախում են քրիստոնէական կրօնի վերաբերեալ պատկերներ, խաչեր եւ անօթներ: Ռուսաց օրէնքը արգելում է այդ տեսակ առեւտուր: Ռուսաց հոգեւոր իշխանութիւնը, տեղեկութիւն ստանալով, որ այդ կարգադրութիւնը ճիշդ կերպով չէ պահպանվում, նորերս կրկնեց արգելման հրամանը յատուկ շրջաբերականով:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ապրանք փոխադրող ընկերութիւնները հրաժարվում են ապահովագրել այն ապրանքները, որոնք ուղարկվում են Չինաստան: Թէեւ ճիշդ է, որ մինչեւ այժմ վտանգ չէ պատահել Չինաստան ուղարկած ապրանքներին, բայց գործակալութիւնները գործ են դնում զգուշութիւն:

—

«Сѣв. Курьеръ» լրագրի ասելով, թոյլ է տրված անմաքս բերել տալ արտասահմանից նոր հնարված գիւղատնտեսական գործիքներ:

—

Առաջիկայ 1901 թւականին Պետերբուրգում, Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի հովանաւորութեան տակ, ինչպէս յայտնի է, բացվելու է համառուսական տնայնագործական ցուցահանդէս, որի ժամանակ կայանալու է նաեւ տնայնագործութեամբ զբաղվող գործիչների համաժողով: Ի նկատի առնելով, որ տնայնագործական արդիւնաբերութիւնը, երկրագործութիւնից յետոյ, առաջնակարգ նշանակութիւն ունի Կովկասի համար, որտեղ այդ արդիւնաբերութիւնը դեռ եւս անզարգացած դրութեան մէջ է, Կովկասի կառավարչապետի պ. օգնականը առաջարկել է կովկասեան երկրի բոլոր նահանգապետներին, շրջանների եւ առանձին հաստատութիւնների կառավարիչներին նպաստել ցուցահանդէսի աջողութեանն իրանց աջակցութեամբ՝ ծանօթացնելով տեղական ժողովրդին եւ ուրիշ անձանց ցուցահանդէսի ծրագրի եւ նպատակների հետ:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Խանկօյում ընկած մնում է ռուս թէյավաճառներին պատկանող թէյ՝ 30 միլիօն րուբլի գումարի:

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետեւեալը. «Թիֆլիսի եկեղեցիներից շատերում—մանաւանդ ուխտատեղերում աչքի է ընկնում «նաբանը»—մեծ պղնձեայ աման ջուրը՝ պղնձեայ շերեփն էլ կօթիցը կապած: Ով ասես որ այդ շերեփով չէ խմում, ինչ վարակիչ հիւանդութիւն ունեցող ասես, որ այդ շերեփը չէ լցնում, բերանը տանում եւ աւելցածն էլ մէջին իր տեղը դնում. հազիւ թէ տարվայ ընթացքում 3—4 անգամ մաքրվում են այդ ամանները եւ շերեփը:

—

Ղարսի շրջանի Խօրասան գաւառակի կառավարիչը, ի նկատի առնելով գիւղացիների խնդիրները, որոնցով նրանք խնդրում են գութաններ բերել տալ իրանց համար, դիմել է կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեանը, միջնորդելով ուղարկել Խօրասանի գիւղացիներին 50 հատ գութան, որոնց արժէքը նրանք խոստանում են վճարել մաս-մաս:

—

Մոսկվայի լրագիրների ասելով՝ կայսերական թատրոնների վարչութիւնը դիտաւորութիւն ունի հրաւիրել երգչուհի Տերեան-Կորգանովային՝ երգելու Մեծ թատրոնի մէջ մի քանի օպերաներում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անգլիան եւ Գերմանիան չին-եապօնական պատերազմից յետոյ, վերջին հինգ տարիների ընթացքում, եռանդով սպառազինում էին չինական զօրքերն եւ բերդերը կատարելագործված հրացաններով ու թնդանօթներով, շինում էին նրա զինուորական նաւատորմի համար նաւեր, սովորեցնում էին չինական զինուորներին եւրօպական ռազմագիտութեան նրբութիւնները եւ այժմ զարմանում են, թէ ինչից է, որ հինգ տարի առաջ, եապօնական զօրաբաժինների առաջ ցիր ու ցան փախչող չինացիները այժմ այնպիսի յամառ դիմադրութիւն են ցոյց տալիս եւրօպական զօրքերին:

«Daily Mail» լրագրի թղթակիցը հեռագրում է, թէ եւրօպացիները զարմացած են մնացել այն հանգամանքից, որ չինական բերդերը զինված են նորագոյն թնդանօթներով եւ միտրալյօզներով, որոնք տեղաւորած են մեծ վարպետութեամբ: Ըստ երեւոյթին, չինացիները նախօրօք տեղեկութիւն էին ստացել իրանց լրտեսների միջոցով եւրօպացիների կողմից պատրաստվող յարձակման մասին եւ իրանք էլ իրանց կողմից պատրաստվել էին դիմադրութեան: Ի նկատի առնելով, որ ներկայ պատերազմում չինական զինուորները ցոյց են տալիս արտասովոր եռանդ եւ քաջութիւն՝ ընդհանուրի կարծիքով, ամենաքիչը 50,000 զինուոր է հարկաւոր արշաւանքը դէպի հիւսիսային Չինաստան աջողութեամբ գլուխ բերելու համար:

«Daily Express»-ի թղթակցի ասելով՝ ժամէ ժամ սպասում են Տեանձինում եապօնական նոր օգնական զօրքերի գալստեանը, որոնք արդէն ցամաք են իջել Տակուում: Եապօնական օֆիցերները յայտնում են, թէ չը նայելով անձրեւներին, որոնք արդէն սկսել են, նրանք այնուամենայնիւ կը կարողանան հասնել Պեկին առաջ, քան ճանապարհները անանցանելի կը դառնան, այն ինչ եւրօպական օֆիցերները հակառակ են այդ կարծիքին եւ ենթադրում են, որ արշաւանքը դէպի Պեկին հնարաւոր կը լինի սկսել միայն սեպտեմբերին: Եապօնացիները հաւատացնում են, թէ կարելի է շրջապտոյտ գործել եւ այդպիսով խուսափել այն շրջանից, որտեղ ճանապարհները արդէն անանցանելի են դարձել անձրեւների պատճառով: Չինացիները, ինչպէս երեւում է, ենթադրում են, որ կիրառգործվի եապօնական նախագիծը, ուստի եւ աշխատում են հեղեղել երկիրը ամեն տեղ, ուր միայն հնարաւոր է: Եթէ Տեանձինում գտնվող դաշնակից զօրքերը օգնութիւն չը ստանան՝ հազիւ թէ նրանք կարողանան երկար մնալ այնտեղ:

Անգլիական համայնքների ժողովում Բրօդրիկ յայտնեց, թէ այն դաշնակից զօրքերի թիւը, որոնք արդէն Տեանձինումն են եւ կարճ ժամանակից յետոյ կը հասնեն Տեանձին, հասնում է 20,700-ի: Ռուսներն ուղարկել են 8,200 զինուոր եւ 149 օֆիցեր, եապօնացիները—5,100 զինուոր եւ 124 օֆիցեր, անգլիացիները—2,400 զինուոր եւ 175 օֆիցեր, ֆրանսիացիները—2,100 զինուոր եւ 103 օֆիցեր, գերմանացիները—1,087 զինուոր եւ 36 օֆիցեր, ամերիկացիները—1,305 զինուոր եւ 10 օֆիցեր: Բացի սրանից, կան նաեւ աւստրիական եւ իտալական փոքրաթիւ զօրաբաժիններ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Münch. Allg. Zeitung»-ին հաղորդում են Հնդկաստանից, թէ իրերի դրութիւնը այդ երկրում սաստիկ մտահոգութիւն է պատճառում անգլիացիներին: Հարեւան չինացիների ապստամբական շարժումը համակրութիւն է գտնում հնդկացիների մէջ եւ նրանց մէջ յոյս արծարծում մի օր ազատվելու անգլիական լուծից: «Մի ականաւոր հնդկացի, ասում է գերմանական լրագրի թղթակիցը, ինձ հետ ունեցած խօսակցութեան ժամանակ այսպէս բնորոշեց Հնդկաստանի տեղական ազգաբնակութեան այժմեան տրամադրութիւնը: «Մենք, ասաց նա, ատում ենք անգլիացիներին աւելի, քան ցուրտը, ժանտախտը եւ խօլերան, եւ մի բարի օր Հնդկաստանում տեղի կունենայ այն, ինչ որ արդէն կատարվում է Չինաստանում եւ բոլոր օտարերկրացիները սրի կը քաշվեն մինչեւ վերջին մարդը»:

—Յուլիսի 5-ին Կ. Պօլսից հեռագրում են «Berliner Tageblatt»-ին. «Թիւրքական լրագիրների յօդուածները չին-եւրօպական պատերազմի մասին, ըստ երեւոյթին, աւելի խոր իմաստ են պարունակում իրանց մէջ, քան կարելի էր կարծել առաջին անգամից: Կ. Պօլսի զանազան մզկիթներում քարոզներ են խօսվում ընդդէմ եւրօպացիների, որոնց մէջ այն միտքն է յայտնվում, թէ աշխարհիս բոլոր ծայրերում ապրող ուղղափառ մուսլիմանները պէտք է միանան «անհաւատ» եւրօպացիների դէմ, որոնք իրանց քաղաքակրթութեան եւ խաղաղութեան առաքեալներ են համարում, բայց մի եւ նոյն ժամանակ յափշտակում են ուրիշի դարաւոր հայրենիքը եւ աշխատում են ստրկացնել հազարաւոր տարիներով ազատ ապրած ազգերին: Ինչպէս տեղեկացանք, դեսպանութիւնները մեծ ուշադրութեամբ հետեւում են այս բոլոր փաստերին»:

—Պրագայի համալսարանի իրաւաբանական բաժանմունքը միաձայն վճռել է թոյլ տալ կանանց դասախօսութիւններ լսել սկսած 1900—1901 ուսումնական տարուանից: Փոքր ինչ առաջ նոյնպիսի որոշում կայացրել էր Վիեննայի համալսարանի իրաւաբանական բաժանմունքը: Վիեննայի լրագիրների կարծիքով, մինիստրութիւնը կը հաստատէ այդ որոշումները: Վիեննայի համալսարանի փիլիսոփայական բաժանմունքում կին լսողներ ընդունվում են արդէն 1891 թւից:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

12 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ-մայոր Սախարով հեռագրում է Միխայլօվօ-Սեմեօնովսկայա կայարանից. «Յուլիսի 9-ին. ճանապարհս շարունակում եմ: Այսօր կրակ բացի Լատուչի անունով ամրութեան վրա: Բերդապահ զինուորները փախան. ամրութեան մէջ գտնվող շինութիւններն այրված են. հողաթմբերը քանդված են»:

Գլխաւոր շտաբից հաղորդում են, թէ Խարբինում պաշարված է գլխաւոր ինժեներ Իւգովիչ. նրա հետ միասին է նաեւ երկաթուղային 700 պահապան զինուորների գլուխ, Սկոբելեւի յայտնի աշակերտ, գեներալ-մայոր Հերնգրոսս: Աւելի վտանգաւոր է Տելինի եւ միւս զօրաբաժինների դրութիւնը, որոնք նահանջում են դէպի Խարբին, բայց դեռ եւս չեն հասել այնտեղ: Այսպէս մի զօրաբաժին՝ կազմված 200 հոգուց, որ դուրս էր եկել յունիսի 24-ին եւ ենթարկվել էր 15,000 հոգուց բաղկացած մի ահագին խմբի յարձակման, յուլիսի 4-ին դեռ եւս չէր հասել Խարբին: Ենթադրում են, որ այդ զօրաբաժինը եթէ բոլորովին կոտորված չէ, ապա ուրեմն մեծ կորուստներ է ունեցել:

ԿԱՊՇՏԱԴՏ: Կարրինգտօնի եւ Բօդեգիայի զօրքերը առաջին անգամ կռիւ ունեցան թշնամու հետ: Նրանք յարձակումն գործեցին բօէրների դիրքի վրա եւ յամառ կռւից յետոյ վերցրին այն: Անգլիացիներից 4 հոգի սպանված են, 19 հոգի վիրաւորված: Բօէրների կորուստը ծանր է:

ԼՈՐԵՆԶՕ-ՄԱՐԿԵԶԷ: Բօէրների զօրապետ Լօմբարտ սպանված է անգլիական պահակակէտի զինուորներից:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Նոր մինիստրութիւնը կազմված է Ալէքսէյ Իօվանօվիչի նախագահութեամբ:

ՍԷՈՒԼ: Ջեմուլպօյի եւ Պօրտ-Արտուրի միջեւ նշանակված է շոգենաւերի կանօնաւոր երթեւեկութիւն շաբաթը երեք անգամ:

ՊՕԼ: Չինաստան գնալու համար ճանապարհ ընկան «Կայզերին Ելիսավէտա» եւ «Ասպերն» շոգենաւերը:

ՎԱՏԵՐՎԱԼ: Գեներալ Կլերի առաջ խաղաց դէպի Վատերվալ. անգլիացիների ձախ թեւը, Պօնկլերի հրամանատարութեան տակ, կռիւ սկսեց թշնամու բազմաթիւ զօրաբաժնի դէմ:

ՀՕՆԿՕՆԳ: Յուլիսի 12-ին: Ճանապարհ ընկնելուց առաջ՝ Լի-Խունգ-Չանգ փոխեց իր այն հրամանը, որով պատուիրվում էր «սեւ դրօշակներին» գնալ Պեկին: Այժմ «սեւ դրօշակները» բանակ են դրել Կանտօնից դուրս եւ գտնվում են փոխարքայի պաշտօնակատարի հսկողութեան տակ, որ երաշխաւորութիւն յանձն առաւ օտարերկրացիների եւ նրանց գաղութի ապահովութեան վերաբերմամբ: Անցեալ կիրակի բապտիստների այստեղի եկեղեցում տեղի ունեցած ժամերգութեան սկզբում, հարեւան տան մէջ պայթիւն պատահեց: Եկեղեցին եւ ներկայ գտնվողներն անվնաս են: Չինացիները հաւատացնում են, թէ պայթիւնը պատահական երեւոյթ էր:

13 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գրոդեկովի հեռագիրը Խաբարօվսկից յուլիսի 8-ից. «Յուլիսի 9-ին Ցուրուխայտույ հասաւ երկաթուղային պահապան զինուորների վեցերորդ հարիւրեակը ճանապարհի հինգերորդ մասի ծառայողների հետ միասին: Յուլիսի 11-ին «Ալեքսէյ» շոգենաւը, Բադդէ գիւղի մօտից անցնելիս, ենթարկվեց չինացիների հրաձգութեանը աջ ափից: Շոգենաւը եկաւ մի կօզակ օֆիցեր՝ զինուորված կօզակներով եւ օգնութիւն խնդրեց: Զօրքի աւագ գլխաւորը, փոխ-գնդապետ Վրուբլեւսկի, կօզակ օֆիցերից ստանալով գեներալ Գրիբսկու հեռագիրը բոլոր չինական պահակակէտերի ոչնչացման մասին, նաւի վրա առաւ կօզակների մի խումբ եւ առաւօտեան չորս վերստ վայր գնաց գետով ու երկու րօտայից բաղկացած մի զօրաբաժին հանեց չինական ափը: Զօրաբաժինը դիմեց դէպի չինական պահակակէտը, բայց հանդիպեց սաստիկ հրացանաձգութեան: Պահակակէտերը առնված եւ այրված են: Վերցված են մի քանի դրօշականշաններ եւ հրացաններ. պայթեցրած են հրդեհի ժամանակ վառօդի երեք պահեստներ եւ բազմաթիւ գնդակներ:

ԲԼԱԳՕՎԵՇՉԵՆՍԿ: Յուլիսի 10-ին: Մթնշաղի ժամանակ տեղի ունեցաւ թոյլ հրաձգութիւն, ապա սաստիկ հրաձգութիւն, որը գնալով աւելի եւ աւելի սաստկացաւ: Կէս-գիշերին հրաձգութիւնը դադարեց: Զաղէյեան զօրա-

բաժինը մի քանի տեղից հրդեհեց Այգունը: Հրդեհը տարածվում է:

ԼՕՆԴՕՆ: Բրօնգկգօրէպրույտից հաղորդում են յուլիսի 11-ին, թէ բօէրները, լսելով որ անգլիական զօրքերը առաջ են խաղում, մաքրեցին բոլոր դիրքերը: Հաղորդում են, որ նրանք դիմում են Լէյդէնբուրգ, ուր գնում է եւ Կրիւգէր: Մի մասը մնում է Բուշֆէլդի հիւսիսային կողմում, որտեղից նրանք ուզում են կտրել բրիտանական հաղորդակցութեան գիծը: Կամուրջները բոլորովին աւերված են: Ամբողջ բրիտանական զօրաբաժինը եկաւ այստեղ առանց հանդիպելու որ եւ է դիմադրութեան:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Շանհայի ամերիկական հիւպատոսը հեռագրում է, թէ Լի-Խունգ-Չանգ չի գնայ Շանհայից, այլ այնտեղից բանակցութիւններ կը վարէ, եւ որ նա այդպէս է անում եւրոպական պետութիւնների Շանհայում գտնված ներկայացուցիչների առաջադրութիւնների շնորհիւ:

ԼՕՆԴՕՆ: Ռօբերտս հաղորդում է, թէ թշնամին Ռօդէվալի մօտ գրաւեց մթերքների սայլախումբը, որի հետ կային երկու օֆիցեր եւ 200 վալլիսեան նախաձիգներ, որոնց մեծ մասը գերի է առնված:

Բադէնպօուէլի հաղորդելով, Մայեատօ կիրճի մօտ գնդապետ Այրի 400 զինուորներով քշեց 1,000 բօէրների ամուր դիրքից եւ ջարդեց նրանց, մեծ կորուստներ հասցնելով: Անգլիացիներից սպանված են 6-ը եւ վիրաւորված 19-ը:

ԼՕՆԴՕՆ: Տեանձինում կարծում են, թէ դաշնակից զօրքերի առաջխաղացումը կը սկսվի աւելի շուտ, քան ենթադրվում էր,—թերեւս այս ամսի վերջին: Վերջնական վճիռ չէ կայացվի մինչեւ գեներալ Գէզլիի գալը, որ սպասվում է մի քանի օրից յետոյ: Չինացիները մօտակայ նահանգներից հաղորդում են, թէ կայսերական զօրքերը, ուր պատահում են, սպանում են ապստամբներին, ասելով, որ ապստամբները նրանց գցեցին անյուսալի պատերազմի մէջ:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: «Բրուկլին» պատերազմական նաւի հրամանատարը Չիֆուից գեկուցանում է ծովային մինիստրութեան, թէ Տեանձինում, յուլիսի 9-ին, ստացված է կօնջերի նամակը յունիսի 21-ից դրութեան վտանգաւորութեան եւ անհրաժեշտ հարկի մասին օգնութեան հասնելու: Կօնջեր նախազգուշացնում է, որ ազատարար զօրաբաժնի Պեկին մտնելը կը հանդիպի զօրեղ դիմադրութեան: Վաշինգտօնի չինական դեսպանը երկուշաբթի օրը ուղարկեց Գէյի երկրորդ հեռագիրը կօնջէր դեսպանին:

ԼՕՆԴՕՆ: Լի-Խունգ-Չանգ յայտնեց Շանհայում բանակցութիւնների հիմնական կէտերի մասին, թէ Չինաստանը չէ կարող դրամական վարձատրութիւն վճարել եւ թէ ժողովուրդը թոյլ չի տայ, որ օտարերկրացիները նոր երկիրներ գրաւեն: Պետութիւնները պէտք է բաւականանան խոստումով, որ Չինաստանում կը կատարվեն վարչական փոփոխութիւններ եւ կը հեռացնվեն այն աստիճանաւորները, որոնք պատասխանատու են անկարգութիւնների համար:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ նրա դիւանատան մէջ 1900 թւի յուլիսի 18-ին, ցերեկվայ 12 ժամին նշանակված է աճուրդ կապալով տալու ջրմուղ խողովակի շինութիւնը Կիրպիչնայա փողոցից մինչեւ Սվեատօպօլկ-Միրսկայա փողոցում գտնվող Զդանեւիչի տունը ա. քաղաքամասում, մօտ 70 պագ. սաժ. երկարութեամբ եւ 1866 ր. արժողութեամբ: Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը վարչութեան շինարարական բաժանմունքում բոլոր լի օրերը, ժամը 9-ից մինչեւ 3-ը: 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ 1900 թւի յուլիսի 18-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, նշանակված է աճուրդ՝ կապալով տալու ջրմուղ խողովակի շինութիւնը Աւչալսկայա փողոցից մինչեւ Մալականսկայա փողոցի վրա գտնվող Պանկէնի տունը, որ գտնվում 16-րորդ քաղաքամասում, մօտ 180 պագ. ս. երկարութեամբ եւ 4100 ր. արժողութեամբ: Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը վարչութեան շինարարական բաժնում բոլոր լի օրերը, ժամը 9-ից մինչեւ 3-ը: 1—3

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„ՀԱՅԱՊԱՏՈՒՄ“-Ի

Աշխատասիրութիւն
հ. Ղ. վ. ԱԼԻՇԱՆԻ

Գործս է հաւաքումն պատմչաց հայոց՝ ժամանակագրական կարգաւ, սկզբէն մինչեւ ԺԷ դար: Հաւաքիչն աշխարհաբար լեզուաւ կը յաւելու բացատրութիւններ եւ ծանօթութիւններ՝ իւրաքանչիւր իշխն ներքեւ: Գիրքը լոյս է տեսնելու քառածալ, մեծադիր, չքեղ թղթի վրա եւ պատկերազարդ: Բաժանորդագինը կանխիկ 12 ր., լոյս տեսնելուց յետոյ 20 ր.: Դիմել՝ Թիֆլիս կենտրոնական գրավաճառանոցը: (ուրբ.) 1—3

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

կալուածքի համար հմուտ հաշւապահ, 30 ր. ամսականով, ամեն ինչ պատրաստ: Դիմել՝ г. Куба, А. Атанасьянцу. 3—3

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Համաձայն առաջադրութեան նորին բարձր սրբազնութեան տէր թեմակալ առաջնորդի հայոց Վրաստանի եւ Իմէրէթի, 17-ին յունիսի տարւոյս թ. 235, առաջիկայ սեպտեմբեր ամսին լինելու է Թիֆլիսի Ներսիսեան հայոց հոգեւոր դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութիւն, ուստի յարգոյաբար խնդրում եմ քաղաքիս առաջին մասի հայոց եկեղեցիների բարեպաշտ այն ծխականներին, որոնց տարիքը 25-ից անց է, բայց գուցէ մոռացմամբ նրանց անունները դեռ գրված չեն ծխոց անուանացուցակում, որ շտապեն նրանք մինչեւ առաջիկայ օգոստոսի մէկը եւ ցուցակագրվեն անշուշտ, որպէս զի իրաւունք ունենան մասնակցելու վերոյիշեալ ընտրութեանը: Որոշեալ ժամանակից յետոյ ցուցակագրվողները զրկվում են յիշեալ ընտրութեանը մասնակցելու իրաւունքից:

Գործակալ ա. մ. Թիֆլիսի՝
Զաքարիա քահ. Զարդեղեան

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ԵՐԵՔ ՏՈՒՆ

միմեանց կից, մուտքը երկու փողոցից: Տները գտնվում են 5-րդ քաղաքամասում, Բօլշայա-Կրիվայա (այժմ Շելկօվնիկօվսկայա) (№№ 12 փողոցի վրա եւ 14 մի կողից), իսկ միւս կողմից Արխիվնայա (նախկին Մեշչանսկայա) փողոցի վրա № 21: Գետնի տարածութիւնը 190 սաժէն է: Տուն Պ. Բէրինօվի 3—3

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Շուտով լոյս կը տեսնի Ախալքալաքի աղէտը մի քանի պատկերներով, Ախալքալաքի աւերումը 23 ֆօտօտիպ պատկերներով, երկարութիւնը 24 վերշօկ, լայնութիւնը 16 վերշօկ: Պատկերների վերնագիրները լինելու են երեք լեզուով—ռուսերէն, ֆրանսերէն, հայերէն: Խնդրում ենք պարոններին օգնութիւն հասցնել տպագրութեան ծախսերին: Այն բաժանորդները, որոնք 5—10 օրինակ կը գրուեն, կստանան նուէր մէկ օրինակ գիրք եւ մէկ օրինակ պատկերից:

Ընդունվում է բաժանորդագրութիւնը մինչեւ լոյս տեսնելը 1 րուբլի ճանապարհածախսով. գիրքը եւ պատկերը լոյս տեսնելուց յետոյ կարժենան 2 ր.: Հասցէն՝ Тифлисъ А. Аваковъ. 4—5

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.:

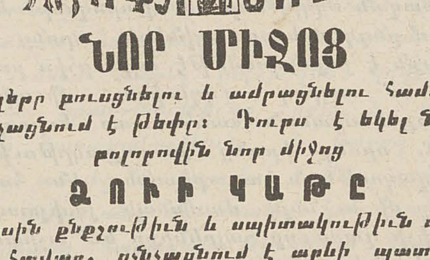

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բազրում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապօվի և Արիստակովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ փօստով: 92—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել հետեւեալը: Ա. Պօղոսեան նուիրել է ընկերութեանս անձեռնմխելի 5000 րուբլի գումար, որի տոկոսով (մօտ 500 ր) երկու տարին մի անգամ պէտք է տրվի մրցանակ հայոց նոր (17-երորդ դարից սկսած) գրականութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ լաւագոյն աշխատութիւնների համար: Մրցանակին մասնակցել ցանկացողները պէտք է ներկայացնեն իրանց աշխատութիւնները մինչեւ 1901 թւականի յունվարի 1-ը: Աշխատութիւնները ներկայացվում են առանց հեղինակների անունների. այս անունները ներկայացվում են առանձին ծրարներով, որոնց վրա դրվում է նոյն նշանաբանը, ինչ որ աշխատութեան վրա: Մրցանակի արժանացած ձեռագրի հրատարակութիւնը կատարվում է ընկերութեան հաշւով: Մրցանակաբաշխութեան իրաւունքը պատկանում է ընկերութեան խմբագրական մասնաժողովին, որը իր կողմից ձեռագրի քննութիւնը կարող է յանձնել եւ կողմնակի ձեռնհաս անձանց: Ծրարները եւ աշխատութիւնները ուղարկվելու են ընկերութեան գրասենեակի հասցէով եւ նրանց վրա պէտք է նշանակված լինի «Ա. Պօղոսեանի մրցանակի համար»:

Ընկերութեան գրասենեակի հասցէն. Лорисъ-Меликовская ул. Тифлисское Общество Изданія Армянскихъ Книгъ. 6—6

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտարարում է, որ առաջիկայ ուսումնական տարվայ համար հարկաւոր են՝

1) Մի տեսուչ, որ պիտի ունենայ 8—12 դաս շաբաթական, տարեկան 2000 ռուբ. ռոճիկով:
2) Կրօնական եւ եկեղեցական առարկաների համար երկու ուսուցիչ:
3) Եկեղեցական երգեցողութեան եւ ձայնագրութեան համար երկու ուսուցիչ:
4) Հ. լեզուի, հ. մատենագրութեան, հ. պատմութեան, հ. աշխարհագրութեան համար չորս ուսուցիչ:
5) Ռ. լեզուի, ռ. պատմութեան եւ ռ. աշխարհագրութեան համար երեք ուսուցիչ:
6) Գերմաներէն լեզուի, հոգեբանութեան եւ տրամաբանութեան համար մի ուսուցիչ:
7) Մաթեմաթիքական եւ բնագիտական առարկաների համար երեք ուսուցիչ:
8) Գեղագրութեան եւ գծագրութեան համար երկու ուսուցիչ:

Իւրաքանչիւր ուսուցիչ շաբաթական կունենայ առնուազն 20—24 դաս:

Համալսարանականների դասագինն է քառասնական րուբլի, իսկ ճեմարանը, թեմ. դպրանոցը եւ ռ. ուսուցչանոցը աւարտողներին երեսնական րուբլի:

Համալսարանականներն ու ճեմարան աւարտողները դասեր կունենան բարձր դասարաններում, իսկ միւսները ստորին դասարաններում:

Խնդրատուները պարտաւոր են իրանց խնդրագրի հետ ներկայացնել իրանց ուսման վկայականները մինչեւ ներկայ տարվայ օգոստոսի 10-ը:

Մանրամասն պայմանների մասին առանձին:

Ամեն տեսակ խնդիրներ եւ թղթակցութիւններ պիտի ուղարկվեն այս հասցէով՝ Эривань, Попечительству армянской духовной семинаріи.

Հոգաբարձութիւնս սրանով յայտարարում է նաեւ ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ ներկայ տարվայ օգոստոսի 25-ից սկսվելու են վերաքննութիւններ, իսկ սեպտեմբեր ամսի 1-ից նորեկ աշակերտների ընդունելութիւններ եւ շարունակվելու են մինչեւ նոյն ամսի 15-ը. այնուհետեւ ոչ մի ընդունելութիւն չէ կարող տեղի ունենալ:

Ատենապետ հոգաբարձութեան՝ Տ. Տէր-Յակոբեան

ЖЖЕНІЕ СПОСОБОМЪ ЛЕТЮРКЪ ДЕ РОЗЬЕ
20% БОЛЬШЕ АРОМАТИЧЕСК. ЧАСТЕЙ
ЖЖЕНЫЙ КОФЕ
ПРОДАЖА ВЕЗДѢ С. CIУ и К°.
(ո) 2—26

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ՊԱՆՍԻՕՆԸ ԱՄԱՌԸ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ԲՕՐԺՕՄ ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ԻՍԿ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ: Թէ Բօրժօմում եւ թէ Թիֆլիսում ընդունում է աշակերտներ, պատրաստում է գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, զեմլէմերների, րէալական, առեւտրական եւ այլ ուսումնարանների համար:

Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսումն աւարտած մասնագէտներ, գիմնազիական ուսուցիչներ: Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց եւ ընդհանուր), բնական գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն, երաժշտութիւն:

Նոյնտեղ ընդունվում են ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ: Օտարաքաղաքացիների համար կան ամենայն յարմարութիւններ:

Հասցէն. БОРЖОМЪ. Гротовская ул., ПАНСІОНЪ ТЕРЪ-АКОПВА. ТИФЛИСЪ, Гановская ул. № 11. 5—10

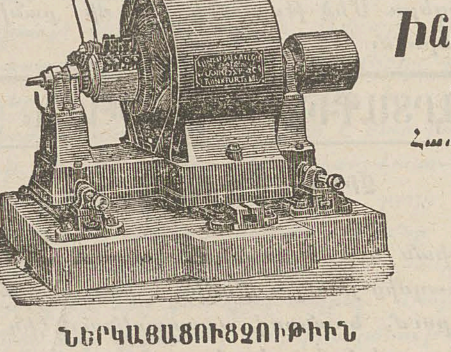

ՑԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ-ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ
Ինժեներ Ն. Բ. Պասսէկի

Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.
Հասցէն հեռագիրների համար. Тифлисъ—Пассеку.
ՏԵԼԷՖՕՆ № 642.

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց և արտասահմանեան ֆիրմաների:

ԲԻՒՐՕՆ ՑԱՆՁՆ Է ԱՌՆՈՒՄ

կառուցանել

Ամեն տեսակ շինութիւններ, գործարաններ և գործատներ

ԳԱԶԱ-ՇՈԳԻԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ

Ամեն տեսակ էլէկտրոտեխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տէլէֆօնների, լուսաւորութեան, տրամվայների և ուժի հաղորդելը հեռաւորութեան վրա:

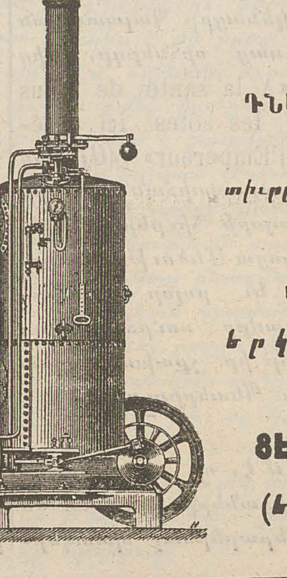

ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԷՆՏԻԼԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ

ամեն տեսակ տուրբիններ, խողովակներ, մեքենաներ և ջրհաններ:

ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼ

երկաթէ կամուրջներ և տնակներ:

ՑԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

(Ե. Հ. Ջ.)